

פרוטוקול מספר 115

מישיבת ועדת החינוך שהתקיימה ב-26.1.72 בשעה 3.30

יועץ רפ"ע ד. קציר

נ כ ח ו

חברי הוועדה:

- א. רימלט, יו"ר
- ב. שחור
- ש. לוין
- פינברג-סירני
- א. ורדיגר
- נ. אליעד
- ד. קורן
- א. כץ
- א. רזיאל-נאור

מוזמנים:

- א. פלד - מנכ"ל משרד החינוך
- יעקובי - הממונה על התקציב במשרד החינוך
- ד"ר סבט - משרד המשפטים
- רות סטנר - היועצת המשפטית של משרד החינוך.

מזכיר הוועדה:

ד. פלד

רישום:

"חבר המתרגמים"

סדר היום:

המשך הדיון ב"ע"ה לסדר היום של חבר הכנסת א. כץ בנושא: עול שכר הלימוד בבתי"ס העל יסודיים.

869

יו"ר, א. רימלט
פותח את הישיבה.
נתחיל בשאלות, אם ישנן. את התשובות יחן
המנכ"ל, אם הוא יוכל היום או בישיבה הבאה.

רזיאל-נאור
ביחס לשביחה בבית הספר התיכון ביפו, קראת
שהיא מתפשטת במקום שתתחסל. והייתי רוצה
לקבל פרטים, מה יש ומה יהיה שם. כתוב היה שהכיתות לומדות
בצריפים שמרוחקים מרחק רב מן המבנים העיקריים ושהצריפים אינם
מתאימים ואינם עומדים בפני קרת החורף, ובודאי לא בפני חום הקיץ.
הייתי רוצה לדעת מה יהיה גורל בית הספר הזה ואיך יחסלו את השאלה?
היו גם טיעונים שראש העיר הבטיח ולא קיים.

כהמשך לאותה השרות של התאבדויות, כמו
שאמרתי לכם: יש ששרות. זה התחיל כאן, בסביבות ירושלים ואחר כך
היה נער בכפר סילבר. עכשיו נערה בת 17 שתלחה את עצמה. בסביבות
חיפה.

א. פלד
בפנימי?ה?

רזיאל-נאור
כן, בפנימיה ליד חיפה.

פלד
בכפר גלים?

רזיאל-נאור
דומני, אינני בטוחה.
יש גם שביחה של מורות במוסד לילדים מפגרים.
הן טוענות שמגיעים להם הפרשים.

יו"ר, א. רימלט
זה למשרד החינוך או למשרד הסעד?

רזיאל-נאור
אינני יודעת, אבל לפי החוקים שאנחנו אישרנו
כאן, משרד החינוך אחראי גם על מה שאחראי
משרד הסעד. אלו השאלות.

א. כץ
לפני שנה ישבנו כאן ודנו בזמן השביחה הגדולה
של המורים בכל מיני בעיות הקשורות ביחסי
עבודה, ואפ אינני טועה המנכ"ל אמר, לאחר שזה עבר, שנשב ונדבר,
על מערכת עקרונות חדשה, של טולם השכר, ושלא רק הבטיס העיקרי יהיה
הותק. רציתי לשאול אם האמירה היא לצורך השעה בלבד, או שבאמת
מתייחסים לזה? אם יש עכשיו תקופת רגיעה, אני חושב שאפשר לנצל
אותה.

יו"ר, א. רימלט
אני מבין שאין יותר שאילתות. אנחנו עוברים
לסדר היום.

א. פלד
השאלה של ח"כ כץ נשאלה על ידו פעמיים כבר:
נדמה לי שפעם קיבלת תשובה משר החינוך והתרבות
בתשובה לשאילתה מספר 3742 שלך (כץ: זה לא עזר). אני יכול רק
בהמשך לתשובתו של השר.

אנחנו מיד לאחר השביחה ניסינו ליצור פורומים
משותפים לנו ולמורים, לדון בשיטות שונות של שכר, ואני בעצמי
ישבתי עם כמה אנשים - לא מאנשי המשרד אלא ממערכת החינוך, מנהלים,
מורים - וניסינו לעבד איזו שהיא הצעה. אני מצטער לומר, שהתגובה
הראשונה שזכינו לה מן הצד השני לא הייתה מעודדת.

יו"ר, רימלט
מאיזה צד?

א. פלד
באופן כללי, בשלב זה, אינני רוצה לתח פה תשובה מפורשת, כי אלה דברים שאני מדבר עליהם מתוך הזכרון. אני אבדוק את הדברים בכתובים ואוכל להביא תשובה יותר מפורשת. מכל מקום, אני יכול לומר שהתגובה הראשונה לא הייתה תגובה חד-פעמית, אלא ניסיון בדרכים שונות "לעלות" על זה, לא היה רצון להכנס לחקר הבעיה. ואין לנו שום ספק שהעניין הזה, אם אפשר לטפל בו בלי שיתוף פעולה מצד המורים - ואני לא מדבר על ארגוני המורים, אלא על המורים - לא נוכל להעביר אותו. והיא ידועה, לפחות להסתדרות המורים. יש לה עמדה מאוד מפורשת בעניין, עד כה. יכול להיות שהיא תשנה את עמדתה, ולפי דעת הסתדרות המורים או מנכ"ל הסתדרות המורים, היסוד הקובע הוא הוותק. אנחנו אז ניסו להציע הצעה שהבסיס שלה יהיה שונה. אבל אנחנו עדיין לא נמצאים ערב הדיונים על הסכמי השכר. יתכן מאוד שאנחנו כבר במו"מ הזה נביא איזו שהיא הצעה.

אנחנו לא הגשנו הצעה מפורשת. אנחנו דנו על עקרונות. ואם רוצים לקיים על זה דיון, אני מוכן ברצון לפרט, שזה יהיה באחת הישיבות.

יו"ר, רימלט לפי סדר היום, לא אוכל להבטיח זאת.

א. פלד
בכל אופן, העקרונות שאני האמנתי בהם, ואותם ניסיתי "למכור" (אם אפשר להשתמש בביטוי הזה), היו מתן משקל יותר גבוה לכישורים מקצועיים, להכשרה מקצועית, לגיוון תפקידים של מורה מעבר לדירוג הקיים היום, והפחתת משקל הוותק. בעצם, הרעיון המרכזי של השיטה אומר שיש דרגות, דירוג. היום אין דירוג. לעניין הזה של דרגות, התגובה הראשונה הייתה לא חיובית. ז.א. לא מצאנו אופן קשובה לעקרון של דירוג. זו שאלה אחת.

ח"כ ד"ר רימלט הציג, בעקבות הדיון בישיבה הקודמת על ההתאבדות, הצעות שונות בקשר לשירות הפסיכולוגי.

אני רוצה לקרוא את התשובה, לתת הסבר על פעולות השירות הפסיכולוגי. בכל בית ספר שיש בו שירות פסיכולוגי חינוכי מופנים ילדים המגלים בעיות בכיתה, על ידי המורים אל הפסיכולוג. נהוג זה נהוג כמובן גם לגבי ילדים-עולים. לפי מיטב ידיעתנו אותרו המקרים הבעייתיים של ילדים-עולים בדרך זאת, ונעשו פעולות לטיפול בהם.

יו"ר, רימלט השאלה היא אם יש בכל בית ספר? יכולה להיות פנימיה זו או אחרת, שזה לא קיים.

א. פלד
בבתי ספר שפועלים בהם מורים-יועצים, כלומר כיתות ז-ח בבתי ספר יסודיים וחטיבות ביניים מטייע המורה-היועץ, יחד עם הסגל החינוכי של בית הספר, בהסתגלות ילדים-עולים במוסד.

בתי ספר שאין בהם לא מורים-יועצים ולא שירותים פסיכולוגיים, וכן כיתות נמוכות של בית ספר יסודי שאין להן שירות פסיכולוגי, אינם יכולים להכלל בתחום ההצעה של ד"ר רימלט, עד שלא תחרתב ראשית היעוץ והשירות הפסיכולוגי לכל מערכת החינוך בחטיבה היסודית, בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה.

וכאן אני רוצה לומר שעם כניסתו של ד"ר קלמן בנימיני לעבודה במשרד החינוך כיועץ פסיכולוגי ראשי, אנחנו העמדנו לרשותו - הוא גם יועץ לעיריית ירושלים. הוא בוגר סמינר "מזרחי" בירושלים, היה מורה בחינוך הדתי בשעתו והוא היום ד"ר לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית. איש ידוע בתחום הזה. ועם כניסתו לעבודה אנחנו העמדנו

לרשותו תקציב - וזהו אולי אחד המקרים היחידים שאדם שהעמידו לרשותו תקציב אמר לי: אתה סידרת אותי. כי אינני מסוגל להוציא את התקציב הזה... והוא איננו מסוגל להוציא את התקציב הזה, לא מכיוון שאין לו כשרון להוציא את זה, צוואר הבקבוק היום בשירות הפסיכולוגי הוא כח אדם. פשוט, אין מספיק אנשים בעלי כישורים מקצועיים - ואנחנו עכשיו, באמצעות התקציב הזה, גם פועלים באוניברסיטאות להרחבת הכשרה הפסיכולוגים באוניברסיטאות. ואני מקווה שתוך שנתיים-שלוש אנחנו נגיע לכיסוי יותר גדול של בחי הספר.

הערה אחרונה לגבי הטיפול בעולים: אנחנו כעת מכינים תכנית - אפשר לקרוא לה תכנית מיוחדת, תכנית-חירום, לטיפול בקליטת העליה, בעקבות התחזיות לעליה גדולה יותר, בתוך התכנית הזאת יש גם מקום לשירות הפסיכולוגי ולאחר שנבש את התכנית, אני מקווה שעד סוף פברואר, ואז נשמח להציג אותה כאן.

לגבי השאלתה של ח"כ רזיאל-נאור: השביתה בבית הספר ביפו, בית הספר "הנגב": אני שוב חוזר ואומר, שהנושא הוא בתחום הטיפול והאחריות של העירייה. אבל מה שאני יכול לומר הוא: זה תכנון עירוני ז' או י' (אינני זוכר בדיוק את מספרו), שבגלל עיכוב בתכניות הפיתוח הוא מפוצל. מולו נמצא בית ספר יסודי, בית ספר "שבטי ישראל" - ויש כאן הסכסוך הישן והמוכר לכולנו, בין בית הספר היסודי לבין הטיבת הביניים. עיריית תל אביב ---

יו"ר, רימלט הסכסוך הוא פוליטי?

א. פלד סכסוך של אינטרסים. אפשר להגדיר את זה כרות ההגדרה הטובה עליהם. אני יודע שראש עיריית תל אביב עצמו נכנס לעניין הזה. מנהל מחלקת החינוך של העירייה הציג להם איזה שהוא פתרון. מכל מקום, ועד ההורים של בית הספר לא הסתפק בזה וביקש אתי פגישה. אני אפגש אתם ביום המישי וללאחר מכן אהיה אולי קצת יותר חכם כדי לומר.

לענין שתי השאלות האחרות - אני לא שמעתי עליהן. אני אברוק ואודיע.

א. כץ שאלתי עוד שאלתה.

פלד יש עוד שאלות שלא השבתי עליהן. אשיב עליהן.

יו"ר, רימלט היות ואנחנו נמצאים בנושאים חגיגיים, אני רוצה לומר לחברי הועדה שאנחנו, לכבוד ט"ו בשבט, נחיל בדיון על הסיבות, הרקע, למתיחות בין הנוער המתבגר וראיתי את זה בצורה מוחשת בתל אביב. אנחנו הזמנו - בכדי להקיף את הבעיה מבחינת השרשים במידה שאפשר לעמוד עליהם - יופיעו בפנינו ביום שני ד"ר שטרן, ראש החוג לחינוך בעיריית תל אביב, ד"ר יהודה עמיעז (?), שעושה מחקרים בתחום זה ועוסק בתחום זה מבחינה מדעית. הזמנו גם את - אם כי לא קיבלנו עוד תשובה, אבל ראיתי תובה להזמין את מנהל אגף החינוך בעיריית תל אביב ואת איש מאגף הסעד שמטפל בנוער. הייתי מציע לחברים להשתתף בשיעור יותר רב מאשר בישיבות הרגילות, כי זה אחד הנושאים שיש בהם גם פתיחה עיונית, שהחברים שירצו יוכלו להמשיך גם בספרים או בחומר - וגם נוכל להיות מצויידיים יותר, לטפל בבעיות הקונקרטיות, המוחשיות, שהן מדאיגות, ממה שמתרחש היום בתל אביב. וכל יום יש ידיעה חדשה. הישיבה תחקיים ביום שני ב-11. הנושא אמנם מדאיג, אבל במסגרת רחבה יותר ועיונית יותר, מאשר הפרקטית.

אני לא חושב שבשלב ראשון נזמין את נציגי הנוער. ואינני יודע מה נסכם לאחר הישיבה הראשונה, כיצד נתווה לעצמנו את הדרך לטיפול בנושא. ואני הדגשתי: זאת היא הפתיחה. הבעיות הן מסובכות - אבל אינני רוצה באופן שטחי להגיד מה שאני חושב, אולי ביום שני אלמד אחרת.

כעת נעבור לעצם חפיקינו: היום אנחנו, ללא ויכוח, דריכים להצביע על סעיף 12א. ישנן לפנינו שתי הצעות: ההצעה המקורית בחוברת ובה כתוב "לא ימכור ולא ימסור אדם עתיקה למי שאינו חושב ישראל, אלא אם יש בידי המוכר או המוסר רשיון על כן מאת המנהל. הרשיון יכול שיינתן לעתיקה מסויימת או לסוג של עתיקות". וכאן אני צריך להוסיף: "העובר על הוראות סעיף 12א, דינו מאסר שנה או קנס 30,000 ל"י".

הצעה שניה, שהיא מבחינה בין מוכר למוסר בתום לב. אני אקרא את ההצעה שנתגבשה בקרב חברי ועדה:

"העובר על הוראות סעיף 12א, דינו מאסר שנה או קנס 30,000 ל"י, אולם מי שמסר ללא רשיון עתיקה שלא דרך מכר, ללא תפורה ובתום לב, ואישר המנהל כי היה נותן לו רשיון אילו נתבקש לכך, דינו קנס 30,000 ל"י".

לפי ההצעה הזאת יש הבחנה, שמוסר בתנאים ובסייגים ששמעתי - קנס עד 30,000 ל"י ללא עונש מאסר. כלומר, שקנס יחול עליו, גם אם יחשוב השופט, או יוכח, שזה בתום לב, וגם אם אישר המנהל: על זה לא הייתי נותן רשיון.

אלה הם שני הדברים. הייתה הצבעה אחת, שהיה 4 על 4, והחליטה הועדה להצביע על כך בישיבה הזאת.

כעת אציע איך נצביע: או להשאיר את הסעיף או לשנותו. אם תיפול ההכרעה להשאיר - נסתיימה המלאכה. אם תיפול ההכרעה לשנותו - אפשר להציע גם הצעות אחרות, לא רק הצעה שנתגבשה, כי כעת ההחלטה היא יסודית.

ד"ר סבט אולי כדאי להזכיר את ענין התוספת.

הצעה הממשלה קובעת, כי "עובר על הוראות סעיף 12א, דינו מאסר שנה או קנס 30,000 ל"י". זאת הדרך המקובלת שאנחנו קובעים עונשים - קובעים את העונש המקסימלי וביה המשפט אחר כך לוקח בחשבון כל מיני נתונים - תום לב וכדומה - על מנת שלא לתת את העונש המקסימלי, ולפעמים רק לתת עונש סמלי או בכלל לא לתת.

התוספת של הועדה, היינו "אולם מי שמסר ללא רשיון עתיקה" - היינו, ההבחנה בין מוכר ומוסר, אנחנו מתנגדים לה. משרד החינוך והתרבות מתנגד לכך, מפני שלדעתו זאת היא פירצה. אדם יוכל למסור את העתיקה בכוונה תחילה, שבסופו של דבר הוא ייצא מן העניין על ידי כך שהוא ישתדל להוכיח תום לב וכל שאר הנתונים.

יו"ר, רימלס ויקבל לפעמים מאסר או קנס 10 אלפים או 20 אלף ל"י.

ד"ר סבט ויתכן שזה יהיה כדאי לו, אם העתיקה היא בשווי הרבה יותר גדול.

יו"ר, רימלס אלא אם המנהל היה מאשר כי היה נותן רשיון.

ד"ר סבט יחכן שהוא אשם. הוא אינו לוקח בחשבון את שווי העתיקה.
הוא לוקח בחשבון את החשיבות של העתיקה בשביל המדע הישראלי.

יו"ר, רימלט על מה בא החוק הזה לשמור?

ד"ר סבט החוק בא לשמור על מנת שלא יוציאו עתיקות.

יו"ר, רימלט שהמנהל אומר שאסור להוציא אותה.

ד"ר סבט עתיקה חשובה אין זאת אומרת שהיא יקרה.

יו"ר, רימלט האם אנחנו מדברים ביוקר או בחשיבות? האם העתיקה הזאת אומרת, שחרס שנשבר, שאין לו כל ערך ומישהו ימכור אותו במיליון, זה החוק רוצה לקבוע מחירים מקסימליים לעתיקות בלתי חשיבות, אן החוק רוצה למנוע הוצאת עתיקות חשובות?

ד"ר סבט החוק רוצה למנוע הוצאת עתיקות חשובות. עובדה שעתיקה לפעמים עולה 50 אלף לירות, זאת לא אומרת שהיא תהיה חשובה בשביל אגף העתיקות של משרד החינוך.

יו"ר, רימלט אני חשבתי שהחוק לא בא לתוציא דברים יקרים, כי אפשר למכור נגיד טבעת יהלומים יותר יקרה - זה שייך לעניינים אחרים, של ייצוא. אבל כאן מדובר על ייצוא עתיקות חשובות. לשם מה להעסיק אותנו במישור אחר?

אני אומר: אם המנהל קובע שעתיקה זו לא חשובה, אנחנו ניתן - מה הפחד וההיחלצות?

ד"ר סבט עכשיו אני בא לנקודה השנייה וזאת ההסתייגות החשובה של היועץ המשפטי לממשלה. הוא טוען, שצורה זו של ניסוח, או יותר נכון של קביעת עונש איננה מכובדת אצלנו והיא עלולה לשבש את התירוף של הסעיפים העונשיים שבעבר, ועוד יותר בעתיד. הוא מתייחס למשל למה שאמר היו"ר: כאן בהצעה של הוועדה כתוב "ואישר המנהל כי היה צותן לו רשיון אילו נחבקש לכך". היועץ המשפטי טוען שאין דוגמה לכך, שהעונש אן קולת העונש ייקבעו בפונקציה של מה שייקבע לאחר מכן, על ידי פקיד מינהלי.

יו"ר, רימלט לצערי, לא אני הצעתי הצעה זו. אחם הצעתם.

ד"ר סבט לא, אנחנו הצענו את זה בהתאם לבקשת הוועדה. לכן אנחנו עומדים על כך, להשאיר את העונש כמו שנקבע בחוברת הכחולה, "העובר על סעיף 12א, דלנו מאסר שנה או קנס 30,000 ל"י". ולתת לבתי המשפט לקבוע את כל שאר הנתונים - העתיקה לא חשובה, זה היה בתום לב, הוא לא ידע וכדומה וכדומה.

יו"ר, רימלט אני רוצה לשאול אותך אם אתה מוסמך לפענח את מחשבותיו של היועץ המשפטי לממשלה? כי אם הוא מתנגד רק ל"אישר המנהל כי היה צותן רשיון אילו נחבקש לכך" - ולא מתנגד: "אולם מי שמסר ללא רשיון עתיקה שלא דרך מכר וללא חמורה ובתום לב" - על זה הוא מערער?

ד"ר טבט הוא גם מערער על הנקודה הזאת. הוא מערער בכלל על כל צורת קביעת העונש. אבל הוא העלה במיוחד את הענין הזה שניתן רשיון פוסט פאקטום, לאחר מעשה המנהל קובע "למעשה הייתי נותן רשיון", ולכן אל תקבעו את העונש החמור.

יו"ר, רימלט תודה רבה. לאחר ששמענו אני חוזר להצבעה: להשאיר או לשנות? אם הרוב יגיד לשנות, עוד לא קובעים כיצד נשנה.

רות סטנר מותר להזכיר, ששר החינוך שמר לעצמו סוגי מקרה, והוא מאוד מבקש לכיוונו של היועץ המשפטי לממשלה.

יו"ר, רימלט שמענו ששר החינוך הודיע שאם הועדה, ברוב דעות תקבל שינוי מן הסעיף הזה, השר יסתייג ויביא את ההמתייגות למליאה, כשתהיה הצבעה.

לאחר כל ההודעות האלה נצביע.

רזיאל-נאור אני רוצה לבקש לסדר: אני מציעה שהועדה תזמין את היועץ המשפטי לממשלה ותשמע ממנו בדיוק מה הרעה הצפונה בהבחנה שלנו?

יו"ר, רימלט אם אקבל את ההצעה של הגב' רזיאל-נאור, זה ירגיע גם את מצפון החברים שמהססים ויקבלו אונפורמציה מדוייקת בכיוון, שאם תחליט לשנות את הסעיף, לא חשנה אותו בצורה שמבחינה משפטית יהיה לא משמעותי או ישבש איזו מערכת בזה אנחנו מסיימים את הסעיף הזה ונצטרך למצוא זמן להזמנה. זה לא יהיה בשבוע הבא, אלא בשבוע לאחר מכן.

אנחנו עוברים כעת לסעיף 2 של סדר היום, שהיא הצעה לסדר של חבר הועדה מר כץ, הצעתו שהועלתה במליאת הכנסת והועברה לוועדה. ואני מבקש אותו, כמקובל וכנחוג בכנסת, לתמצת בקיצור נמרץ את תוכן הצעתו, שהביא אותה לפני מליאת הכנסת. על יתר הדברים שיש לו להעיר - יעשה זאת כתב הועדה.

א. כץ אני מבקש את תשומת לב חברי הועדה לעמודה מספר 6 בתיק, נמצא חומר החשוב לנושא. החומר כולל את סולם שכר הלימוד המדורג, לפי חוזר מיוחד שחולק לפני חצי שנה מטעם המשרד. לאחר מכן העתקים של מספר מכתבים של הורים, שנשלחו הן לשר האוצר והן לשר החינוך והן ליו"ר הועדה שלנו. תכנס מדבר בעד.

יו"ר, רימלט האם במראה מקום זה אתה רוצה להוציא את עצמן מידי פתיחה בדיון, לפי הצעתך, במליאת הכנסת?

א. כץ אני אומר כמה משפטים, אבל אני רוצה להסתמך על החומר בתיק, כי למעשה הוקע להצעה נמצא בחומר כאן. היו עשרות פניות של הורים, בעיקר מבעלי הכנסה שנקרא לה היום בינונית - ואני מתכוון לסדר גודל של 700 - 800 ל"י עד 900 ל"י, כאשר מדובר ב-1500 ל"י ברוטו. השכבה הזאת של מקבלי השכר, לפי מיטב הכרתי, היא השכבה הסובלת (ואינני אוהב את הביטוי מקופחת) ביותר בנושא שכר לימוד מדורג. כי כאשר המדובר במקבלי הכנסה יותר נמוכה, פחות או יותר הטבלה המובאת לפנינו מכסה את הנושא.

כאשר מדובר בבעלי הכנסה גבוהה יותר, אני חושב שעדיין אין בכוחה של המדינה לעזור להם, עד שהחינוך כולו יהיה חינוך חינם. אבל פה, לאור עליית המחירים הדי דוהרת, אנחנו נמצאים במצב שאם מפרנס יחיד, בעל משפחה של חמש נפשות, מקבל 1250 ל"י ברוטו, זה בערך נטו בסדר גודל של 850 ל"י, הוא צריך - לפי חישובים אריתמטיים ואשמח אם אוכחש - כל חודש, אם יש לו בן או בת בכיתוח י"א או י"ב, והמצב מחמיר ככל שהכיתה גבוהה יותר, להפריש עד 20 אחוז משכרו נטו לנושא של שכר לימוד. ויש להוסיף לכך - את שכר החינוך, שבכיתות אלה זה לא מבוטל, מט כיתה, טיולים, תלבושת אחידה, תלבושת ספורט, ספרים, מעבדה - והחמור שבדבר, שאם מדובר בבית ספר מקצועי - ואנחנו יודעים מי בבית ספר מקצועי - שם פרבל קטן עולה 40 ל"י, שם כל אריזה יקרה פי כמה. הסכומים מגיעים מדי שנה, לפי ההערכה שלי, בצניעות, לכמה מאות לירות נוספות, לפחות. והתוצאה היא, שאני כמפרנס ששפרי הוא 1250 ל"י ברוטו, אני צריך להוציא עד רבע ממשכורת החדשית להחזקת ילד אחד באחת הכיתות המדוברות.

אם המדובר בשני ילדים, וישנם מקרים רבים כאלה, אז אמנם הסולם נותן עדיפות, אבל אם ילד אחד זוכה להנחה של 20 אחוז, שני ילדים הוא לא משלם בעדם 160 אחוז, אבל הוא משלם 140 אחוז, ז.א. ההנחה לשני ילדים היא לא יחסית ישירה לשני ילדים, אלא הוא משלם יותר.

בואו וניבנס לנעליו של אותו הורה - ואני מניח שמדובר הוא בלפחות ב-10 אחוז, אם לא יותר מן ההורים - אלה רבבות הורים ורבבות תלמידים - והללו - מי זועק בשקט ומי זועק על הכתב ומי זועק בקול רם. והמכתבים שהובאו כאן הם רק חלק ממבחר יותר גדול.

העליתי את ההצעה, כי אני חושב שצריך לתקן את הלוח הקיים, בנושא זה, וכל הנימוקים הידועים - ויושבים פה ותיקים בנושא החינוך ואני פוטר את עצמי מלחזור על אותם הנימוקים. ואני יודע שיגידו לי: מאיפה תקח? קצצו לנו עכשיו 70 מיליון לירות ועוד כיוצא בכך? אבל פה אנחנו פוגעים באותם 10 - 20 אחוז, שי שסיכוי סביר שאם יגיעו לסוף המירוץ, ז.א. אם יקבלו בגרות - והמחקרים פחות או יותר מצביעים מי מגיע ומי נוסר ומי עוזב ומי נופל - אנחנו חייבים להקל על הילדים, למצוא דרך, גם על חשבון סעיפים אחרים, אם אין תקציב נוסף למשרד - ונדאי היינו שמחים אילו היה - וגם על חשבון סעיפים אחרים. כי בסופו של דבר אני יכול להגיד ולספר על דוגמאות חיות. ואביא רק דוגמה אחת, ותסלחו לי אם זה נושא אופי אישי: אשתי מלמדת בבית ספר בקטמון. זה איזור טיפוח מובהק. בית ספר מקצועי תיכון עירוני. הוא היום אחד מבתי הספר הגדולים בירושלים, כי פה חל חוק חינוך חובה חינם וכל הנערות המסכנות הללו הופנו לשם. מתברר שיש שם משפחה, בת של ירקן (ויש בידי השם), והוא משתכר 1000 ל"י. והוא קיבל את ההודעה, הוא צריך לשלם סכום מכוונת, והוא אמר לבת: את הולכת לעבוד. והילדה בכתה בפני המנהל ובפני המחנכת. היא ילדה טובה, אבל העירנות של האב לנושא הזה פחותה. הוא לא מוכן להוציא עוד מאות לירות או אלפי לירות בשנה, בשעה שהבת יכולה להוסיף עוד הכנסה למשפחה, להכניס עוד כסף, אם תעבוד כזבנית או בכל מקרה אחר. וזה לא עזר כלום - היא עזבה את בית הספר.

דברים כאלה דחפו אותי להביא את ההצעה.

פלד אפתח קודם בפתיחה כללית. אני לא יכול להפנות את חשומת לבכם לעמודה 6.

אין לי שום ספק שהבעיה שהעלה ח"כ כץ היא בעיה קשה, ואני מניח שגם אתם מניחים שהמכתבים מופנים לא רק לוועדת החינוך של הכנסת,

אלא גם אלי, במספר לא מועט, ובין היתר - אם מותר לי גם כן להכניס נימה אישית - נדמה לי שגם אני שייך לשכבה הזאת, פחות או יותר. אמנם, אין לי כל כך הרבה ילדים, אבל אני הרגשתי בעבר, ואני עומד להרגיש בעתיד, את העול הכבד של שכר לימוד בחינוך על-יסודי.

אינני מדבר כאן על מפעלי חטכון שונים. אני מדבר על התשלום הממומן כל חודש, ואני רוצה לתת כמה נתונים, שהם אמנם נתונים רק לסוף שנת הלימודים תשל"א - לא הספקנו עדיין לעבד את הנתונים הסטטיסטיים לשנת תשל"ב, אבל השוני הוא לא גדול.

במעבר משנת הלימודים תשל"ל לשנת הלימודים תשל"א, גדלה מערכת החינוך העיונית והמקצועית ב-2412 תלמידים, שקוזה מן הצד השני על ידי ירידה של 999 תלמידים בחינוך החקלאי. כך שהגידול במערכת החינוך נטו הסתכם ב-1413 תלמידים. (וזה המספר החשוב).

הגידול הזה של 1413 תלמידים נובע מגידול שונה בכיתות שונות: 307 תלמידים בכיתות ט'. 1335 בכיתות י'. 509 בכיתות י"ב עד י"ד (באותם המקומות שיש י"ג-י"ד), ובירידה של 738 בכיתות י"א. עד כאן נתונים כלליים לגבי מספרי התלמידים.

ההוצאה לשכר הלימוד לפני השינויים שנבעו מ"עסקת החבילה" מהסכם השכר עם המורים הגיעו בשנת הלימודים תשל"א (ואני מדגיש: לפני "עסקת החבילה" והסכם השכר) ל-126 מיליון ו-392,400 ל"י. לעומת 123 מיליון וחצי בערך בתשל"ל.

ההוצאה הזאת של 126,400 לירות בערך מומנה על ידי הממשלה בסכום של 83 מיליון ו-602,100 ל"י. והיתרה, בסכום של 42 מיליון ו-790,300 ל"י על ידי ההורים. לעומת סכומים יותר קטנים בתשל"ל ההורים מימנו 45 מיליון לעומת 42 מיליון לירות בתשל"א.

הגדלת הוצאות הממשלה במעבר מתשל"ל לתשל"א, בסכום של 5 מיליון ו-184,200 ל"י, משקפת את ההוצאה עבור ביצוע שלב ב' של חוק לימוד חובה, כי יותר ילדים בכיתות ט' עברו ללימוד חינוך, ותוספת תלמידים בכיתות י-י"ב, והיתרה בסכום של כמיליון וחצי, או ליתר דיוק 143,200 ל"י, מבטאת את השינויים בדירוג, ז.א. לעומת הדירוג שהיה בתשל"ל הגדלנו את התמיכות בכמיליון וחצי לירות.

בשנת הלימודים תשל"א מומנה הממשלה 66.14 אחוז משכר הלימוד, לעומת 63.51 אחוז בשנת תשל"ל.

ואם אנחנו נסתכל על הסקטורים השונים בחינוך, אנחנו נראה שבבתי ספר עיוניים ומקצועיים, הממשלה מימנה בתשל"א 63.09 אחוז, ואילו בבתי הספר החקלאיים החלק של הממשלה הגיע 85.30 אחוז.

"עסקת החבילה" והסכם השכר עם המורים, ז.א. סך הכל תוספת השכר, גרמו להוצאה נוספת בסכום של 44,831,400 לירות, שמומנה על ידי הממשלה בלבד, כאלטרנטיבה לאי-העלאת שכר לימוד. אתם זוכרים שזה נפל על שתי שנות לימודים.

סך הכל ההוצאה לשכר לימוד בתשל"א, לאחר "עסקת החבילה" ולאחר הסכם השכר עם המורים, מגיעה היום ל-171,223,800 ל"י, הממומנת על ידי הממשלה בסכום של 128,433,500 ל"י - 75 אחוז מסך ההוצאה לשכר לימוד, לעומת 66.14 אחוז לפני העלאת השכר. והיתרה, בסכום של 42,790,300 ל"י - על ידי ההורים.

חלק הממשלה במימון שכר הלימוד, לאחר הסכם השכר עם המורים ולאחר "עסקת החבילה" הגיע, אם שוב נלך לפי סקטורים, ל-72.75 אחוז בבתי ספר מקצועיים ועיוניים לעומת 63 אחוז לפני העסקה, ז.א. עליה של כמעט 10 אחוז, ואילו בבתי ספר חקלאיים ל-89.15 לעומת 85.30 אחוז - עליה של כ-5 אחוזים.

בעקבות זה אחוז המשוחררים לחלוטין משכר הלימוד הגיע בשנת תשל"א ל-56.29 אחוז, לעומת 52.95 אחוז בתשל"ל.

ואני מדבר כאן על כיתות י"ב, כי כיתות ט' בעצם זה כבר כמעט חטיבה. יש עוד כמה אלפים שאנחנו צריכים להשלים. בשנה הבאה אנחנו משלימים 15 אלף תלמידים מתוך כ-55 אלף. ונכון שזה בעיקר בתל אביב, במקומות של אוכלוסיה מבוססת.

יו"ר, רימלט
אני מכיר הרבה משפחות בתל אביב וברמת גן שאינן מבוססות. לפי סטטיסטיקה הן מבוססות.

פלד
אבל אם הן מופיעות בקטגוריות השכר, הן נהנות משכר לימוד מדורג או אפילו לחלוטין. לדוגמה: משפחה בת 3 נפשות, ז.א. שני הורים וילד, שהמשכורת הכוללת היא בין 781 ל"י עד 900 ל"י (ברוטו), מקבלת 10 אחוז הנחה. וכמובן, ההנחה הולכת וגדלה. מעל 900 ל"י אין לה הנחה. משפחה בת 5 נפשות וזאת המשפחה האופיינית שעליה דיברתי כ"כ - שלושה ילדים, שני הורים - עד 1500 ל"י, בין 1300 ל-1500 לירות, מקבלת 10 אחוז הנחה. מעל 1500 ל"י אין לה הנחה.

יו"ר, רימלט
מר יעקובי, 10 אחוז הנחה, שני ילדים בתיכון, כמה הם משלמים למעשה, עם כל ההנחות?

יעקובי
תלוי באיזו כיתה, אבל זה ממוצע 2300 ל"י לשני הילדים, שכר לימוד מדורג.

פלד
גובה שכר הלימוד בתשל"ב: בכיתה ט' - 1225 ל"י. בכיתה י"ב - 1435 ל"י.

נוסף לרמת ההכנסה ולמספר הנפשות, יש עוד נקודות זכות/מקנות הנחות נוספות: בן בצבא, בן נוסף בתיכון, מחלות כרוניות, נכות. נוסף לכך יש לנו היום ועדת ערעורים, בעצם ועדות ערעורים מקומיות וועדת ערעורים מרכזית שאליה מובאים המקרים שבהם אנשים מערערים. בדרך כלל כשיש לנו מקרי גבול, אנחנו דנים לקולא ולא לחומרה.

יו"ר, רימלט
הייתי רוצה להתחיל בשאלות.

אינני יודע אם כל ההורים יודעים על מנגנון הערעורים. אני נחקלתי, כשהייתי מנהל מחלקת החינוך העירונית, הייתה אז ועדת ערעור מקומית - לא הייתה עוד מרכזית, אם אינני טועה - ואני פירסמתי את זה בעהון. היה ברמת גן כל חודש עהון, ביקשתי את העירייה שתפרסם שכל אזרח ידע מה זכויותיו. הואיל ויש מנגנון - אני רואה את היהודים האלה שכותבים, על כל פנים, אחד לא יודע שיש עניין של ערעור. האם לא כדאי היה, בין כל הפרסומים של משרדי הממשלה, לפרסם להורי בתא הספר התיכוניים שיש אפשרות ויש מנגנון ואם יש ערעור, צריך להגיש. קודם כל שכל אזרח ידע שיש דבר כזה.

שאלה שניה, שאמנם היא מקיפה יותר, אבל בקשר לשכר לימוד. מדוע יש הבחנה אימתם לוקחים בתי ספר מקצועיים

ועיוניים ביחד, וחקלאיים בנפרד. אינני יודע מה הוא האחוז של הממשלה בבתי הספר המקצועיים. אפשר לקבל מיד תשובה?

יעקובי אנחנו לוקחים שכר לימוד אחיד לכל המגמות. אלא המקצועיים מקבלים חמיכות מעבר לשכר הלימוד, בצורה אחרת, השתתפויות אחרות שמשלימות, כי ההוצאות שם הן הרבה יותר גדולות.

יו"ר, רימל אני מתכוון לזה: כמו שהממשלה מכסה 83 אחוז בבתי הספר החקלאיים, כמה היא מכסה בבתי הספר המקצועיים?

יעקובי 77 אחוז. המספרים האלה הם תוצאה סטטיסטית. זה לא הכנה מראש שהוחלט לכסות 83 אחוז. כך זה יצא.

יו"ר, רימל הכל בדיעבד?

יעקובי כן.

פלד זה לא ביטוי של מדיניות. זה ביטוי של אוכלוסיה שמבקרת בבתי הספר.

יו"ר, רימל אם זה כך, אשאיר את השאלה ביחס לבתי הספר החקלאיים כאשר נדון על משרד החינוך. כי לפעמים יש דברים - אולי אני טועה - אבל עד כמה שאני ביררתי מה עושים בוגרי בתי הספר החקלאיים שאינם בני חקלאים, אינם בני משקים - ורק חלק קטן הולך להתיישבות - מה הם עושים אחר כך.

שאלה אחרונה: את הבעיה הסברת יפה ואחדים מאתנו, או רבים, ידעו את הדברים האלה. הסטטיסטיקה זה דבר מעודד. הבעיה הקיימת בכל זאת לגבי שכבת ביניים מסויימת היא בעיה קשה, ואם מר כץ יודע על מקרה אחד שעוזב בית ספר, יש מקרים מרובים מאוד, שגם באמצע השנה, אחרי ההעלאה, כדאי שתוכזו מכל בתי הספר מספרים של ילדים שעזבו, ולא רק תלמידים שלא מסוגלים ללמוד, אלא תלמידים שרוצים ללמוד. וזה לאו דווקא שלהורים אין מוטיבאציה לעשות מה שפעם עשתה משפחה יהודית, שסבלה מצוקה ושילמה שכר לימוד, שהיה פעם לפי המסורת היהודית. היום זה לקיים, ולפעמים זה באמת קשה. יש בת גדולה - יש בעיות, כל אחד מדבר על הבעיות שלו.

אין לי הצעה, מפני שאינני יודע, בחקציב המקוצץ, מה יכול משרד החינוך לעשות. אבל מה שהציע ח"כ כץ, לשקול סולם צדיפות מסויים - אם אי אפשר השנה, ואני חושב שאנחנו הולכים לקראת שנים קשות מבחינה כלכלית, בעיקר לאנשים בעלי הכנסה קבועה, ואם ייצא בשלב זה 1500 ל"י ברוטו, שזה אחוז גדול מאוד שיורד - ובדאי שאתה מכניס גם מי שמגיע ל-900 ל"י - משפחה בת 3 נפשות, ו-900 לירות ברוטו זה כבר שכר לימוד מלא ואין הנחה (ו-900 ל"י ברוטו למשפחה בת 3 נפשות זה בערך 700 ל"י נטו) - זה בכל זאת ענין לא פשוט, כי יש לפעמים בעיה לקנות חליפה או מכנסים לנער, זוג נעלים שהיום זה כבר בסדר גודל - וזה מתנקש באותם החשבונות, באותם החדשים, שבאים כל מיני תשלומים - ויש תמיד חדשים שיש מצוקה בבתי הספר, כלומר מצוקת ילדים של שכר לימוד.

אני לא מחיימר שאני יכול לפתור, מחוץ לעצות טובות, לעשות דברים טובים. אבל הבעיה קיימת. תהיה נשירה מלאכותית לצדקה, מבחינה לאומית וחברתית. וגם בבית ספר מקצועי אותו שכר לימוד.

שכר לימוד מדורג מכסה את כל המגמות בחינוך העל-יסודי.
אילו היה אפילו כך: אם היו מייצעים לילד, הוא עבר את הסקר
ואח היעוץ ואת הבחינה הסלקטיבית והוא בבית ספר עיוני והוא טוב
מי יודע כמה אנשים עילויים היו יוצאים מתוך אותם הילדים שבגלל
שכר לימוד עוזבים? איש לא יודע, אבל זה יתכן.

אנחנו חותכים כאן משרנו. אני לא צריך להסביר שהבעיה
קיימת גם לאחר ההסבר שקיבלנו, וההסבר שקיבלנו הוא הסבר, הוא לא
יותר את הבעיות. זה יער-עבות, רחש העלים נעים, אבל יש עצים
בודדים שנובלים בחור היער. מה אפשר לעשות?

פלד להמשיך הדיון אני רוצה לתרום נתון אחד:

העלינו כעת את שכר הלימוד. הלא אנחנו חיים בארץ הזאת
והיות והשכבה שדנה בנושא הזה היא כמעט כולה נכנסת לקטגוריה
הזאת שעליה דיבר ח"כ כץ, אז בוודאי שכל אחד מן המשתתפים בדיון
ידע גם את הבעיה הזאת מנסיונו האישי - אבל אני רוצה לתת כאן נתון:
לפי המדד הקודם, לפני ההעלאה, שכר הלימוד המלא שילמו אלה שהכנסתם
לנפש עלתה על 220 ל"י, לחודש. לפי המדד החדש, משלמים שכר לימוד
מלא רק אלה שהכנסתם לנפש עולה על 301 ל"י. חלק מן המדד הזה
הוא 80 לירות הפרש. אני מסכים שחלק מזה הוא אותה שכבה של הכנסה
ריאלית. אבל יש עדיין חלק, של שכבה נוספת (כי אנחנו עשינו
זאת במכוון) שנכנסת לתחום ההנחות.

/נקבל

יו"ר, רימלט אם נעשה את הקשבון המדויק, המדעי, שכל אחד משלם
יחד. איך הקלה בכפרה...

אליעד

אני רוצה לשאול, מנסיוני אני מצאתי ומוצא עד
היום שהמוסד הזה ששמו "נתח" הוא משהו נפלא.
עובדה היא, שאני לא מרגיש את זה. אני התחלתי מאז שהילדות נולדו,
לשלם את ה-10 לירות או 8 לירות לחודש, ויש לך כיסוי. אינני
יודע אם זה קיים בכל הארץ. ואם זה לא קיים בכל הארץ, מדוע שזה
לא יהיה? אני משוכנע שאם משרד החינוך יזום להפוך את התכנית
לנתח-הכלל בכל הארץ, אני מאמין שכל הורה ישמח לכך. ויש הורים
שאינם מוצאים את הדרך לעזור לעצמם. והנה יש רעיון מצויין.
מדוע משרד החינוך לא יאמץ אותו? להפוך אותו למנגנון קבוע,
ויביא את הידיעה עליו לכל בית בישראל - ואנחנו לא מדברים כאן
על השכבות הנחשלות. אנחנו דנים בשכבות הבינוניות ואני משוכנע
שכל שכבה כזאת, עם 2 - 3 ילדים, אם היא תקדיש 30 או 40 לירות
לחודש, כל משפחה, באופן קבוע ואחר כך ידעו שהם פטורים מכל
העול הזה, אני משוכנע שכל בית בישראל יקבל זאת בשמחה, אם יהיה
המנגנון המתאים, הארגון המתאים ואולי גם תמיכה מצד משרד החינוך.
אולי זה כדאי לו.

יעקובי זה קיים. כל המפעל הזה הוא בהשתתפותנו.

אליעד אז זה לא בכל הארץ?

יעקובי זה בכל הארץ. בירושלים, בתל אביב ---

יו"ר, רימלט וגם ברמת גן.

אליעד

אם כך, אם משרד החינוך יפעיל את מירב יכולתו
כדי להביא את הנושא הזה לידיעתו של כל זוג שנולד
לו ילד ראשון, והיה מקבל את ההסברה הנאותה וכו' - אנשים אינם
דואגים לעצמם, ואני מקווה שהילדים שנולדים היום יזכו כבר לחינוך
חיכון חינוך - והיום יש כבר אפשרות ללכת על גיל 6 ו-8 ו-10,

ושל 12 -

יעקובי בסכומים רציניים.

אליעד אלה לא סכומים רציניים. וכל קשפחה בהכנסה כזאת יכולה לעמוד בסכומים אלה. זה דבר שהייתי מאוד מבקש שייבדק כדי לראות אם מוצו כל האפשרויות בשטח זה כדי להבטיח את כל ההיקפיות.

נקודה שניה: כמו שאמר היו"ר - היער הוא טוב אבל יש כמה עצים נובלים בתוכו. לעניות דעתי, לאותם העצים הבודדים דרוש טיפול מיוחד. אני מציע: לבדוק את האפשרות שמשרד החינוך יקבל דיווח מלא, כפי שהזכיר ח"כ כץ, שמקרה שבא לידיעתו של מורה או של מנהל בית ספר - בעיות של תלמידים בודדים כאלה שעומדים ליבול בטוהם יפלו, שהדבר יובא לידיעת משרד החינוך, לידיעת ועדה מסוימת שחיה ממנה על הנושא הזה של העצים העומדים ליבול. ואז אני מאמין שכל הנושא מצטמצם ומתרכז בנקודה מצומצמת, שאפשר על ידי תקציב מסויים - ואני יכול לסמוך על המנהל הכללי ועל משרד החינוך, שאם תעמודנה מספר בעיות בודדות פה ושם, מאיזה שהוא מקום בתוך התקציב, תמצאה תרופה, כשזה לא יהיה תקציב בממדים גדולים אלא רק כמה עצים שעומדים ליבול.

הייתי מציע שיהיה קיים מוסד כזה, כלומר שיהיה תהליך כזה, שהמורים ידעו אם תלמידים עומדים בפני מצב כזה וידווחו למשרד החינוך ויהיה מוסד שיטפל בזה. הבעיה היא בעיה של סדר עדיפויות. אם אדע שרוצים לקחת כספים לכך מגני ילדים בעיירות הפיתוח - אתקומם נגד זה בכל יכולתי. ואם אדע שרוצים להוריד מעזרה למשפחות מרובות-ילדים - לכך גם כן אתקומם. לכן הבעיה היא בעיה של עדיפות. בודאי שכולנו נתמוך בזה שצריך לתמוך במקרים האלה ולמנוע תופעות כאלה, אבל אם מדברים באופן מעשי - צריך לחפש, בתוך מסגרת התקציב, באיזה סעיפים אפשר לקץ או להעביר וכו'.

רזיאל-נאור הקשר בין העלאת שכר הלימוד לבין הנשירה הצפויה - אני חושבת שהוא מוחשי למדי. שאם לא כן, למה טרחו וישבו ועיבדו תכנית כל כך גדולה על שחרור משכר לימוד? המגמה הייתה לתת הזדמנות ואפשרות לכל ללמוד. ועכשיו, אם תהיה העלאה, צפויה נשירה גדולה יותר ומקיפה יותר, ומעמיקה יותר מזו שהיינו רגילים לה במשך ככל השנים - ותמיד היה ויכוח על הגלוי והסמוי בנשירה.

יו"ר, רימלט כבר הייתה העלאה, לאחר תחילת שנת הלימודים.

רזיאל-נאור עוד תהיה. ולכן צריך לעשות חשבון מה יעלו כל הנערים והנערות האלה, אשר ישרו מבית הספר בטוהם יסיימו אותו, והאם הם כולם באמת ייקלטו באיזו עבודה? ואם העבודה הזאת היא חשובה כל כך שלמענה כפאי להפסיק את הלימודים ולהשאר אחר כך תלושים? ויתכן מאוד שגם חלק מן הנערים האלה - לא רק שהוא יפסיק ללמוד, אלא דרכו תולין אותו להתדרדרות? את כל הדברים האלה צריך לקחת בחשבון, לפני שעושים את כל החישובים של ההעלאה. מפני שאי אפשר לצאת ידי חובה בחישובים שהמחשב עושה אותם על טהרת הדייקנות, אבל בלי שום תשומת לב. הוא שם לב רק לספרות, אבל הוא לא שם לב. הוא מחשב חשבונות. כל סל המזונות התייקר והמסטים וכל הדברים האחרים, כפי שכתוב כאן במכתבים לפחות, אם לא האינפורמציה שיש לכל אחד ואחד על הנעשה - ואנשים אינם יכולים לעמוד בזה. ואם ההורים יתחילו להתייחס לילדים כאל גורמי מצוקה, שבגללם הם מפסידים כסף - לפי הטרימינולוגיה

שהייתי רגילה לשמוע מהורי תלמידי - כלומר, הילד אינו הולך עדיין לעבוד ואיננו מכניס כסף למשפחה, אז ההורה מפסיב עליו כסף, בגלל הלימוד שלו - אם אנחנו נחזור להלך-הרוח הזה, הוא מסוכן מאוד. וזה אחד הדברים שצריך לשים לב אליהם בעוד מועד. אינני יודעת אם הצעה היא "גחלת" או משהו אחר, אבל הייתי רוצה שמשרד החינוך יגיד לנו מה הוא העצה שהוא מתכוון לעוץ בעניין זה.

גם הייתי רוצה לדעת, מה במקרה שיש יותר מילד אחד בתיכון? מה נעשה שם? יש משפחות שחודה לאל הגיעו כבר לכך שיש להן שלושה חלדים בתיכון. מה דינן, מה מזכה אותן ומה מחייב אותן?

אני בהחלט מסכימה לדבריו של יו"ר הועדה, ד"ר רימלט, על חובת משרד החינוך לגרום לכך שהציבור ידע שיש אפשרות של ערעור. יכול להיות שיש הורגם שאינם יודעים שהם יכולים להתגונן לפני הרעה וחושבאם שהדרך הפשוטה ביותר זה להפסיק את הלימודים לילד.

א. כץ רוב השאלות הוא למר יעקובי, ואם יקשה עליך היום לעשות הישובים, אשמח לקבל בפעם הבאה.

שאלה ראשונה: כמה משלמים היום ההורים החייבים בתשלום שכר לימוד, בממוצע? אותם 42 מיליונים בערך שמחלקים על מספר מסויים של הורים.

בכמה תעלה (בסכום מוחלט) אם יוחלט לקדם בדרגה אחת את הסולם המונח לפנינו? כאן יש סולם מ-1 עד 9. אם נזיז הכל בדרגה אחת, כמה זה יעלה במספרים מוחלטים?

אני מבקש חישוב מפורט לגבי מקרה מסויים? פשוט, כדי להמחיש עוד יותר את הבעיות העומדות לפנינו. ואלה הם הנחונים: נשוי + שלושה; בעל הכנסה של 1050 ל"י לחודש (ברוטו). יש לו ילד אחד בכיתה י"א. אפשרות שניה: יש לו שני ילדים - אחד ב-י' ואחד ב-י"ב.

שאלתי: כמה הוא שילם לפני ההעלאה האחרונה בשכר לימוד? כמה הוא משלם היום? איזה אחוז זה היורה או משכרו נטו, ואיזה אחוז זה מהורה היום משכרו נטו? מה הערכתכם לגבי הוצאות סל החינוך לילד הזה? מה הערכתכם לגבי הוצאות החינוך במובן הרחב של המלה? מה המשקל היחסי (באחוזים) מן הנטו שהוא מקבל? כמה עולה שעת הוראה בבית ספר על יסודי, בממוצע? בליקנות. ואני מבקש להדגיש או להרחיב את השאלה האחרונה של היו"ר, בעניין רישום ומיפקד ומעקב אחרי הנשירה בבתי הספר העל-יסודיים מסיבות הנושא שאנחנו דנים בו היום.

ספק אם הדבר הזה נעשה, בצורה מרוכזת או בצורה ספורדית, ברשויות חינוך או אפילו בבתי ספר. אם אתם חושבים לעשות משהו, מה אתם חושבים, מה נעשה, כי זה נושא חשוב מאוד לגבי הנושא שאנחנו דנים בו וזה יתרום לא מעט גם לבעיית הנשירה בכלל, שהעסיקה ותעסיק אותנו כל הזמן.

קורן אני מודה ששאלותי נשאלו כבר ככאן ואני לא רוצה להוסיף שאלות.

פיינברג-סירני אני מוכרחה להגיד שלי הנושא הוא די חדש. והדברים, כפי שאמר ח"כ כץ, הם באמת די מדאיגים.

בפרט שאני מוכרחה להגיד שהמספרים שנחן המנכ"ל הם לדעתי מעורדיים. בכל אופן יש שם מספרים, שהגענו בחלק לא קטן לפטור מלא והמספרים הם די גדולים.

אני רוצה להפנות את השאלה הראשונה לח"כ כץ. אתה אמרת שאפשר אולי לצמצם בטעיפים אחרים של משרד החינוך, כדי לענות על הבעיה הזאת. זה אמנם לא מחובתנו, אבל בכל אופן עוד בשום דבר לא דרשנו ממשרד החינוך לקצץ - יכול להיות ----

פלד אני מודה שח"כ כץ הציע לי קיצוצים.

כץ אבל לפי סדר עדיפויות.

פלד על ידי שאלה אחת שלו הוא גם מציע לקצץ שעות הוראה.

כץ שעת הוראה.

פיינברג-סירני אינני חושבת שהועדה צריכה כל יום להרכיב את הקציב משרד החינוך.

אם אנחנו רואים עדיפות גדולה בנושא הזה, אולי היינו מעלים מה אנחנו יכולים להוריד או להנהיג איזה שהוא סדר עדיפויות אחר? ונדמה לי שיש טעם להגיב. אני חושבת שיש טעם שאנחנו נקח על עצמנו גם את האחריות הזאת.

לוי רציחתי לשאול אם לא יהיה צורך להעלות השנה את שכר הלימוד? יש כבר כמה נתונים ידועים, וזה מלבד הנתונים שהם בבחינת נעלם. כוונתי לגבי שנת הלימודים תשל"ג. ואני שואל בעברית מודרנית, אם אחם מודעים לאפשרות הזאת?

שאלה שניה - ואינני יודע אם אנחנו דנים בה. אני הבינתי שהנושא הוא הצעתו של ח"כ כץ שאני באופן עקרוני תומך בה. כלומר, אני חושב, שאם הברירה תהיה קיצוץ בהוראה (ואני קורא לזה בשם חריף יותר) תוך כדי פתיחת שערים לכל, או מתן מלוא מכסת הלימודים, תוך כדי נעילת שערים לחלק - אני בעד האפשרות הראשונה.

יו"ר, רימלט לכשנדרש על בית ספר יסודי.

ש. לוי יש הבדל גדול מאוד. אני טוען יותר מזה: בבית ספר יסודי ילדים מסוגלים לקלוט שעות לימודים בבית הספר התיכון אני אהיה מוכן להוכיח, שיש חלמידים ויש כיתות שאינם קולטים את כל השעות האלה.

יו"ר, רימלט תמו השאלות.

יעקובי אני מבין שהדיון לא יתקיים היום, אבל כמה נקודות הבהרה. חלק אענה היום וחלק, בענין תחשיבים מסובכים יותר, אמסור בכתב.

ראשית אני רוצה להזכיר לתכרי הועדה הנכבדים שני שרים - שר החינוך הקודם, ארן המנוח ויבדל"א יגאל אלון, שר החינוך הנוכחי - הכריזו: לא יהיה ילד בחינוך העל-יסודי שבגלל שכר הלימוד לא יוכל להמשיך את לימודיו. וזאת הכרזה

שאנחנו הפקידים עומדים על משמר הביצוע. ועושים כמיטב יכולתנו כדי שזה יהיה כך.

ואני אסביר איך: ברור שמחוך 145 אלף חלמידים במערכת החינוך העל-יסודי, יכולים להיות מקרים שהם מקרים בודדים, שהם - או שלא טיפלו בהם נכון או שהידיעות לא הגיעו אלינו או שמכל סיבה אחרת, הם אותם העצים הבודדים.

אני יושב בוועדת ערעורים המרכזית ואני יכול להגיד לכם שבחשלב טיפולנו ב-60 וכמה מקרים, מכל רחבי הארץ, מקרים בולטים מובאים למרכז. ואז אנחנו פותרים את הבעיות לאו דווקא על ידי קלוקל החקנות - אנחנו צריכים לשמור שהחקנות יתבצעו כסדרן - אלא אנחנו מוצאים פתרונות למקרים יוצאי דופן.

ומה הם הפתרונות? יש לנו - והזכיר פה אליעד את המערכת העצומה של החוטמים לתיכון - 140 אלף רשומים למפעלי החסכון לתיכון - וזה מספר עצום, והדבר הזה מתפרסם. יום יום יש בעתונות הודעה. יום יום יש על זה פירוט. משרד החינוך משתתף בזה, כי הפרינציפ הוא, שההשתתפות היא קטנה יחסית ומתחלקת על פני הרבה שנים (חלוי מתי רושמים. ברור שמי שרושם מוקדם, משלם מעט), הרביית המצטרפת משלמת את החלק הגדול ו-10 אחוז מזה משלם משרד החינוך. כאשר הילד מגיע לפרקו, הוא מקבל ראשיה כל 10 אחוז, בלי כל קשר.

אם הילד הוא במצב סוציאלי כזה, שהוא נמצא באחת מדרגות ההנחה, הוא מקבל חזרה, וההורים למעשה השקיעו את כספם במפעל חסכון מאוד נוח. כך שזה צריך לדעת.

בנוסף לכך יש לנו מפעל סטיפנדיות, הוא נקרא כך מפני שנה שם היסטוריה, אבל למעשה זהו מפעל משותף של הסוכנות, של משרד החינוך ועוד כל מיני חורמים, שמגלגל עכשיו כ-2 מיליון לירות, למקרים בודדים של ילדים שזקוקים לעזרה, והעזרה הזאת היא גם לילקוטים וגם להסעות וגם להשלמת שכר לימוד אם הילד בפנימיה והוא צריך לשלם משהו. והשנה, עם התכנית החדשה המשותפת עם משרד הסעד, שהכנסנו החל משנת חשל"ב - מקבלים תמיכה בבית. שורה שלמה של ילדים, מקבלים תמיכה של 200 ל"י. וזה בשיתוף אתנו. יש מקומות שאנחנו משלימים, יש הסדר שלם מסביב לזה.

מאז הייתי רוצה שדברי לא יובנו כהטפת מוסר, כי אני יושב פה בין ותיקים היוזעים את העניינים - אבל אני חושב בכל זאת להגיד את הדבר הזה: שהדיבורים על יוקר ונשירה וכו' יביאו לכך שבשולי הציבור יתחילו להיאחז בזה כבסיסמה. "לא תתן - אני מוציא את הילד". האמת היא, שבכל מקרה ומקרה בודד מטפלים על ידי מנהל בית הספר במקום, שהוא מביא כל מקרה אלינו, על ידי מחלקה מיוחדת שיש לנו בהנהגתו של אליעזר שמואלי שמטפלת טיפול אינדיבידואלי, בפרט, ועל ידי שכר הלימוד המדורג, שהוא אחד המפעלים היפים ביותר שמדינת ישראל הקימה, והמתוכננים ביותר מכל המפעלים שיש לנו.

ועכשיו אני אסביר את הנושא עצמו, של שכר הלימוד ואת פרשת העלאת המחיר ומה עשינו בנדון.

אנחנו הגענו - לפי המספרים שהמנכ"ל מקר פה קודם - לסיכומים בתשל"א, לפיהם ביצענו את המדיניות המוכרזת - וחברי הכנסת יכולים לעקוב אחרי זה בספרי התקציב - אנחנו שמנו לנו למטרה, וכדי להשיג את המטרה הזאת אנחנו הרכבנו סקאלה. מדי שנה מתפרסמת הסקאלה הזאת של ההנחות, ואנחנו, כאשר הגענו לבעיה הזאת של העלאת שכר הלימוד, ישבנו ושינינו את כל הסקאלה; את כל התנאים של ההנחות, בהתאם לעליה. וזה נכון, כמו שאמר ד"ר וימלט - מדדנו זאת עם המדד של יוקר המחיה וכו' והגענו למטרה. אנחנו אמרנו:

בחשל"ב - למרות שהעלינו את שכר הלימוד - אנחנו מעמיקים את השחרור של תלמידים. ז.א. במקום 56 או 57 אחוז-אנחנו צריכים להגיע למינימום 60 אחוז משוחררים - ואנחנו עוקבים חודש-חודש אחרי הנחונים שמוציאים לנו, ובמידה ונראה שמטרה זו לא מושגת, בודקים את הסקאלה מחדש ועושים שינויים בהתאם. והשינויים האלה מתפרסמים ומתוך 145 אלף הורים, כולם יודעים למי צריך לפנות כדי לפתור בעיות. יכול להיות שהגיעו 10 או 20 מכתבים לכתובות לא נכונות, או שהגזימו או יכול להיות שהבעיות הן אמנם בעיות חמורות, אבל הפתרונות ישנם ומטפלים בהם. לכן לא צריך לראות את הדבר בצורה חמורה וצריך להזהר, כי אנחנו יכולים להכנס פה לאיזו פסיכוזה של קיפוח. התוצאות בחשל"ב צריכות להביא להשתתפות הכוללת של הממשלה ב-70 אחוז לעומת-60 וכמה אחוזים בחשל"א. ופירוש הדבר, שמתוך 182 מיליון ל"י שעולה סך הכל שכר הלימוד, של כל מערכת החינוך העל-יסודי, הממשלה תשלם 128 מיליון ל"י, והיתרה של 52 מיליון לירות מוטלת על ההורים.

יוצא איפוא שכ-87 אלף תלמידים לומדים חינם, בכלל ללא תשלום. אלה שחסכו במפעלי החסכון מקבלים את כספם חזרה. ז.א. מי שחסך והוא עכשיו במצב סוציאלי שזכאי לשחרור מלא, הוא מקבל את כספו חזרה. קרוב ל-30 אלף תלמידים מקבלים שחרור בין 20 ל-80 אחוז. אנחנו הכנסנו עוד דרגת שחרור אחת. בחשל"ב של 10 אחוזים, כדי לתת לעוד שכבה מטויימת איזה שהוא שחרור מינימלי כדי לענות על היוקר, וזה למעשה מכסה את אותו סכום שבו ייקרנו את שכר הלימוד. נרק 28 אלף תלמידים משלמים שכר לימוד מלא - אותם 28 אלף תלמידים הם משלמים בממוצע, אם אקח את ט-י"ב, 1310 ל"י לשנה. ב-ט' משלמים פחות, ב-י ב יותר.

אני חושב שעקב כל הטיפולים האלה אין מקום לדאגה ואין מקום לקחת מדברים אחרים שהם בצמצום במסגרת תקציב משרד החינוך, למטרה זאת. אנחנו השגנו הישגים גדולים מאוד ואם נצליח - למרות גידול המערכת - להחזיק בהישגים האלה, הרי אני חושב שהדבר הצליח.

ומי הם הנפגעים? כל השכבות האלה - על אזורי הפיתוח אין מה לדבר - כבר שלוש שנים שם בכלל לא משלמים שכר לימוד.

אליעזר באזורי הפיתוח אין בכלל סקאלה כזאת?

יעקובי אין. הם משוחררים החל מתשכ"ז כליל משכר לימוד. מ-ט עד י"ב, מגיל 3 עד גיל 18 יש שם חינוך חינם. לכן הבעיה היא לגבי השכבה שהמנכ"ל הציג את עצמו בתור בעיה כזאת. כשישבנו באותו נושא, כשבעיית שכר הלימוד הובאה בפני ראש הממשלה לדיון מוקדם, ביקשו שנביא מקרים. אמרתי ישנו יהודי בשם יעקובי, יש לי אמנם רק בת אחת אבל אני מקרה סוציאלי מבחינה זאת. קשה לי לשלם שכר לימוד ונוסף לזה יש עוד דמי נסיעה וכל מיני הוצאות אחרות. והיהודים כמוני, כל השכבה הזאת, ה-28 אלף, לא יוציאו את הילדים מבית הספר, באם יעשו סדר עדיפות של חינוך הילד. ולכן, לדעתי, לא צריך כל כך להתרגש. אני חושב שהמעמסה הזאת של כל כך הרבה כסף היא מעמסה עצומה בהשוואה לדברים אחרים - בתקציב שלנו. בשנה הקרובה יש לנו 150 מיליון ל"י לשכר הלימוד המדורג, במקום 128 מיליון השנה. וזה אחוז גדול מן התקציב.

הבעיה איננה של הפרט. הבעיה היא לגמרי אחרת, זו שרובצת על משרד החינוך. ואני חושב שתכרי הוועדה צריכים להיות שותפים לבעיה זאת: וזה ששכר הלימוד שנקבע עכשיו, למרות הייקור, לא מכסה את הוצאות בית הספר. ואז אנחנו עומדים בפני התמוטטות של בתי ספר חלשים. אנחנו עומדים בפני לחץ עצום. ושם כמו אורט, היא עומדת בפני סגירה של חלקים מסויימים, כי חסרים לה כמה מיליונים, שאין היא יכולה לכסות מתוך אותם הסכומים שאנחנו משלמים כשכר לימוד והשתתפויות נוספות. זאת היא הבעיה היותר חמורה.

ולכן אנחנו צריכים לחפש דרך איך לבוא לקראת בתי הספר, מבלי לייקר עוד פעם את שכר הלימוד, כי אם נרצה לכסות את ההוצאות רק משכר הלימוד, אנחנו צריכים לייקר עוד פעם את שכר הלימוד. ואני חושב שלא יעלה על דעת מישהו עכשיו להוסיף.

לדוגמה: תוספת היוקר של ינואר - מחר-מחרתיים יבואו המורים ויקבלו את השכר אוטומטית. בתי הספר יצטרכו לשלם אוטומטית. והם יבואו אלינו וישאלו: מאיין? מוכרחים להעלות את שכר הלימוד. ואנחנו לכן עומדים בפני בעיה יותר חמורה מאשר הבעיה של הפרט.

אם אנחנו מדברים עכשיו על כך, איך אפשר לחסוך בתוך הרשת עצמה - הישוב גם מראה ששעת הוראה - וזה קשה לקבוע, זה כמו חליפה ליתום... יש שיעור מקצועי ויש הוראה בעיוני - אבל אם אחלם מזה ואדבר על שעת הוראה כיום, זה כ-3 מיליון ו-200 אלף ל"י בעל-יסודי, בכל הרשת העל-יסודית. ואת החישובים אהן בכתב.

לפני פחות משנה - ובעניין זה אנחנו מחזיקים את האצבע על ההדק בלי הפוגה, ז.א. אנחנו עוקבים אחר התפתחות שכר הלימוד ורואים מה הבעיות המתעוררות וכו'. מלבד אותן ההקלות שאנחנו הוספנו והוספנו על שחרור, כשיש שני ילדים בתיכון, כשיש בן בצבא וכו' - זה 20 אחוז. בעד כל ילד עוד 20 אחוז. בעניין זה הלכנו לקולא, באופן ליברלי ביותר. גם הקמנו ועדה, שעובדת כבר כמעט שנה, ועשתה סקר ראשון במינו שעוד לא היה כדוגמתו, לבדיקת ההוצאות הריאליות ב-30 בתי ספר שהם מידגם רציני ביותר, ומתפקידה של הועדה הזאת לשנות את כל שיטת שכר הלימוד, על ידי הפיכתו לשכר לימוד דיפרנציאלי. ז.א. שכר הלימוד כרגע עונה רק לחלק של הבעיות. חלקים אחרים של הבעיות אנחנו פותרים באמצעים אחרים. שכר הלימוד עולה רק להוראה הפרוטגאלית, של בתי הספר העיוניים. כל אותן ההוצאות שמעבר לזה, של שיפוח, של לימוד מקצוע, ועוד דברים אחרים אינם כלולים בכך. אנחנו רוצים עכשיו לעשות שכר לימוד - ולגבי התלמיד זה לא ישנה - לגביו יש שכר לימוד אחיד - אבל בבית הספר יהיו כיחות שונות שעבורן הוא יקבל תשלום שונה מן הממשלה. השיטה הזאת כמעט מעובדת, היא צריכה לעבור עכשיו כמה דיונים בוועדות. לפני שנגבש אותה סופית, נביא לדיון כדי לתת לזה גושפיקא של ועדת החינוך ועוד גורמים ציבוריים, וזה יביא שוב לשינוי לקראת שנת תשל"ג, כך אנו מקווים.

פלד
אני רוצה להעיר שלוש הערות קצרות: האחת - הבעיה שהעלה כעת מר יעקובי איננה רק בעיית סוג החינוך, אלא גם סוג הישוב. משום שיש הבדל לגבי החזקת כיחה שיש בה 40 ילד לבין החזקת כיחה שיש בה 10 ילדים. מי שיש לו כיחות לימוד מלאות, סך הכל שכר הלימוד שהוא מקבל נוחן לו שהות להתקיים. ואילו בישובים קטנים שבהם יש מעט תלמידים, אפילו אם הוא מקבל את מלוא ההוצאות, בדרך זו או אחרת - מההורים ומאתנו - קשה לו לקיים את הסטנדרד הנדרש בלימודים השונים - מעבודות, מגמות, מורים מקצועיים וכיו"ב.

הערה שניה: האם לא יהיה צורך בהעלאת שכר הלימוד השנה? אי אפשר להתחייב על שום דבר, אבל אם ללמוד מן הלך של השנה הקודמת, הרי שעם ההתייקרויות הגדולות שחלו בשכר המורים, לא העלינו את שכר הלימוד. במשך שנת הלימודים משרד החינוך מימן ישירות את ההתייקרויות לבעלויות ולרשויות. היינו, אנחנו ספגנו ואם אפשר ללמוד מן העבר לגבי העתיד - יכול להיות שיש בזה איזה שהוא לקח.

הערה אחרונה, לגבי שאלתה או הערתה של ח"כ רזיאל-נאור - מה היא עצמו של משרד החינוך והתרבות לפתרון הבעיה.

אני רוצה להדגיש משפט אחד שאמר כאן מר יעקובי: סך הכל אנחנו עובדים בתקציב נתון. אני יודע וח"כ כן כבר אמר לי כמה

פעמים, שיש לו מאין להוריד. וזה לא מקרה ראשון שהושמעה כאן הדעה, שיש להעלות את סולם העדיפויות. לסולם עדיפות יש טבע, שעדיפות ראשונה היא תמיד אחת ושניה היא תמיד אחת... ואם כל הדברים באים לאותו מקום, זוהי כבר לא עדיפות ראשונה. ואז כל הסולם יורד.

יו"ר, רימלט בסולם כפול יש כל מיני שלבים...

פלד
נכון. אבל זהו סולם לא כפול. זהו סולם חד-רגלי. ואם אנחנו רוצים בענין זה להקל, זה צריך לבוא על השבון דבר אחר. נדמה לי שהניתוח שהעלה כאן מר יעקובי הראה שאנחנו עושים את זה במידה מסויימת - ואני חושב שזאת היא מדיניות מודעת - זה לא ענין שנעשה דרך אגב או מתוך שכחה - להטיל את העומס הזה על השכבה הזאת, מתוך ידיעה ששכבה זאת, שעליה נטל כבד, לא תביע לנשירת ילדים מבתי הספר - ואני מדגיש את הנקודה שהועלתה כאן: לא הביא לנשירת ילדים מבתי ספר - אלא שהיא חצטרך לעשות סולם עדיפויות. אפשר אמנם לבקר את המדיניות הזאת, אבל אני אומר רק שזאת היא מדיניות מודעת ולא מדיניות שלא מדעת.

יו"ר, רימלט ההמשך יבוא.

הישיבה ננעלה בשעה 10.30